

יחידת הוראה על מגילת רות/ערכה מרים ע. גוימן

מיועד לכתות ה-ו

היחידה כוללת 5 שיעורים, השני מבניהם הוא שיעור – מתקשב (באורך שיעור כפול).

(את השיעור השני אפשר ללמד בכתה עם לוח חכם, או לשלב בין עבודה בזוגות מול המחשב למליאה עם לוח חכם ודיון כתתי).

אחריו 2 שיעורים נוספים על שאר המגילה. (עם עבודה בקבוצות).

שימוש במיומנויות תקשוב.

עולם השיח של מקורות היהודיים.

ההקשר: הכנה לחג השבועות, רצוי להתחיל כשבוע וחצי לפני החג מכיוון שיש ללמד גם על יום שחרור ירושלים, החל בשבוע לפני.

בשיעור הראשון:

האופנות המרכזית- קריאה.

מטרות: קריאה רהוטה בהנגנה נכונה וקריאה בהבנה של מקורות תנכיים ומקורות חז"ל תוך הסקת מסקנות מן המקורות.

בשלב שני: האזנה ודבור -קיום דיון והעלאת דילמות, המופיעות במגילה ומציאת קשר בינם לבין המציאות של ימינו.

התייחסות לאוצר מילים ולהבדלים בשפה בין ימנו לתקופת המקרא.

התוצר: כתיבה טיעון על התנהגותו של אלימלך, או כתיבת דו-שיח המשלב טעונים.(ראה בהמשך).

שיעור ראשון

השיעור מתחיל במליאה ואחרי לימוד המדרש, יקבלו התלמידים דפי עבודה ויעבדו בזוגות.

(לאחר כ-15 ד' נכנס אותם שוב למליאה ונסכם את הלימוד).

המגילה פותחת בזיהוי היסטורי של תקופת ההתרחשות.

בעז מופיע במגילה, בימי שפוט השופטים, אם כן, איזה שופט היה?

אין ברשימות בספר שופטים שופט בשם זה! אך יש שופט מבית לחם!

חז"ל מתייחסים לכך במדרש ילקוט שמעוני על רות.

(נקרין על לוח חכם, או נתן לכל תלמיד מודפס)

שופטים :יא,ח:"וישפט אחריו ... אבצן מבית לחם"

"ויהי לו שלשים בנים (ושלשת) [ושלשים] בנות (שלשים בנות) שלח החוצה ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ" (וימת אבצן ויקבר בבית לחם.)

...ובכולם לא זמן את מנוח, אמר כודנא עקרה מאי פרע לי, תנא : "כולם מתו בחייו, והיינו דאמרי אינשי איקפל ואוליד חד טב משתין זריז"

(מדרש ילקוט שמעוני על מגילת רות.) (נתרגם את הכתוב במדרש ללשוננו:

המדרש מזהה, אם כן את בעז ממגילת רות, שהתרחשה בזמן השופטים, עם אבצן, המוזכר בספר שופטים. המידע שיש לנו עליו בספר שופטים הוא, שהיו לו 30 בנים ו30 בנות. הוא שפט את עם ישראל במשך 7 שנים אחרי מות יפתח.

לצערו הגדול, מתו עליו כל צאצאיו בחייו. המדרש מסביר שזה כתוצאה מקללה שפגעה בו. שלא הזמין את מנוח, אבי שמשון, לשמחותיו והייתה לו קפידה עליו. זה נשמע אסון נורא, איך אפשר להתגבר על טרגדיה כזאת?

על כך ממשיכים חז"ל ואומרים לבסוף נולד לו בן אחד שהיה טוב מ כל ה-60 והוא עובד, שנולד לו מנישואיו הקצרים עם רות וממנו יצא דוד מלך ישראל.

לאחר שזיהינו את זמן ההתרחשות, המגילה חושפת בפנינו את הדמויות והאירוע המאתחל, שהוא רעב.

מבנה ספור המגילה הוא דומה למבנה הסיפורי. נתייחס למבנה כדי לעיין טוב יותר בספור המגילה.

דף עבודה

אפיון דמות

הגיבור הראשון, המופיע במגילה הוא אלימלך, הבה נבדוק אילו תכונות התגלו בו? בתחילה איננו יודעים עליו כלום והתמונה מתבררת מצרוף פרטים זה לזה וגם מן המדרש.

ארץ ישראל סבלה בהיסטוריה פעמים רבות מרעב, כיצד נהגו המנהיגים בזמן רעב?

המקור	מי הדמות?	לאן הגר?	התייחסות ה"הכתוב
בראשית י"ב: י-כ			
בראשית כ"ו א-לג			
בראשית מ"ב: א-ה			
רות א:			

למורה-טבלה מלאה

	הדמות	ארץ	יחס ה' למעשה
1	אברהם	מצרים	יצא ברכוש גדול
2	יצחק	גרר	התגלות ה' למנוע ירידתו

למצרים וקבלת הבטחת הזרע והארץ.			
-----	מצרים	יעקב	3
שרשרת עונשים	מואב	אלימלך	4

סכום במליאה:

אברהם-ירד למצרים. האם ה' כעס עליו? בפסוקים אין כל ראייה לכך.

לפי הרמב"ן אכן חטא אברהם ביציאתו מן הארץ כי היה בזה הבעה של חוסר אמון ביכולתו של ה' לעזור לו.

"ודע כי אברהם אבינו חטא גדול בשגגה, שהביא אשתו הצדקת במכשול עוון מפני פחדו, פן יהרגוהו והיה לו לבטוח בה', שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלוקים כוח לעזור ולהציל, גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עוון אשר חטא, כי האלוקים ברעב יפדנו ממות ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה.. " אך שאר המפרשים לא רואים בזה חטא אלא השתדלות של אברהם להציל עצמו ומשפחתו מן הרעב, בדרך הטבע.

מה עשה יצחק?

יצחק ירד לגרר, שם נגלה אליו ה' ואמר לו לא לרדת למצרים. כמו כן קבל את הבטחת הזרע והארץ. אין מקום לכעס הוא אפילו לא יוצא מן הארץ רק יורד למקום שיש בו יותר מים-הוא אף מקבל את ברכת ה'.

יעקב-שלח את בניו מצרימה לשבור אוכל מפני הרעב. הוא שלחם רק כדי לקנות אוכל, אך לבסוף ירדו כולם למצרים בהוראתו של יוסף, כך נסללה הדרך לקיום ברית בין הבתרים.

הבה נקרא את הפסוקים הראשונים של מגילת רות. "ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב". האם יש משהו רע בכך? בהשוואה למעשי שלושת האבות?!אולי הוא פשוט למד מהם?!

משחק תפקידים

נעמיד 2 כסאות במרכז הכתה-מי שבעד מעשהו של אלימלך יגיע לכיסא הימני ויטען טענותיו ומי שנגד מעשהו של אלימלך יבא לכיסא השמאלי ויטען טענותיו. (5-6ד')

הילדים מעלים טענות בעד ונגד ומנמקים, (נרשום את נימוקיהם על הלוח זה מול זה)

כדאי להסב את תשומת לבם להמשיך עוד מס' פסוקים.

(אנו רואים שהמשפחה נפגעה קשה ובסוף הפרק נעמי מעידה שנענשה, אם כך האם יש לכם נימוקים נוספים בעד או נגד הירידה למואב.

ניתן להוסיף מידע על מואב. מספר במדבר ודברים).

נקרא יחד על מסך המקרן עוד 2 מקורות חז"ל (נתן בכל פעם לתלמיד להתנסות בקריאת המקורות החזליים-תוך הקפדה על קריאה על פי סימני הפיסוק והנגנה נכונה)

"וימת אלימלך, וכי כל בני אדם אינם מתים?! אלא ללמדך שאין הגזרה אלא על מי שיש בידו למחות ולא מיחה, ואין אדם משייר יתומים אא"כ עינו צרה בממונו, וכן הוא אומר (תהילים קט"ו) "ונוע ינועו בניו" ולמה? יען אשר לא זכר עשות חסד:

"ויישאו להם נשים מואביות" ומי גרם להם לישא נשים מואביות, אלא שעשו כעמון ומואב בצרות עין "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים".

כאן נוסיף עוד מקור אחד ממדרש רות רבה: "אלימלך, היה מגדולי המדינה ומפרנסי הדור וכשבאו שני רעבון אמר: "עתה כל ישראל מסבבין פתחי זה בסלו וזה בקופתו, עמד וברח מפניהם –" למואב.

(אוצר מילים: כלי אחסון לאוכל: בעבר: סל, קופה, טנא(ביכורים)

בימנו: סל, קופסא, תיק, שקית, שק וכו')

(נפנה שאלה לכתה)

האם נימוקיכם הקודמים משתנים!?

נוספו כאן טענות נגד מעשהו: אם הוא מנהיג, הוא צריך לתת דוגמא אישית, צריך לעזור לאחיו במצוקתם.

אם הוא עשיר כל-כך ויש לו לעצמו ולאחרים, מה פתאום הוא קופץ ידו!?

זו סתם אכזריות.

ש"ב

סכמו בכתב את דעתכם על התנהגותו של אלימלך, זכרו לכתוב בתבנית של טיעון.

"לדעתי, אני חושב ש..."

נימוק...

יכולים לומר גם מסקנתי היא ש..

אפשרות שנייה:

כתבו דו-שיח בין נעמי ואלימלך ערב היציאה מן הארץ. נעמי מנסה לשכנע את אלימלך להישאר.

שיעור מתקשב במגילת רות מטרות השיעור

עימוד מחדש של פרק בתנ"ך לשם הבנתו לעומק על-ידי
מציאת המסגרת הספרותית שלו.

מציאת הדמויות הפועלות בפרק ואפיונן.

שימת לב לטעמי המקרא כאמצעי לפיסוק נכון.

מטרות בתחום המיומנות של לימוד תנ"ך:

א. המורה תקנה ידע בסיסי בטעמי המקרא ותכיר לתלמידים
את האתנח וסוף פסוק.

ב. המורה תלמד/תחזור על המושג: "דיבור ישיר", דיבור בו
אנו שומעים את קולו של המספר עצמו ולא של כותב התנ"ך
שהוא מספר כל יודע. המורה תלמד דרך דוגמאות מפרקים
אחרים בתנ"ך כיצד ניתן לזהות במקרא דיבור ישיר בשונה
מסיפור.

(ויאמרו לו: ויאמר)

ג. המורה תעשה הקנייה בנושא "מילה מנחה". (המורה יכולה
להיעזר בספרה של מורתנו הדגולה נחמה ליבוביץ ע"ה
"ללמד וללמד תנ"ך" /ספריית אלינר פרק ראשון)

****המורה תוודא שהתלמידים רכשו את הידע הדרוש ליחידה זו ותעשה חזרה בכתה לפני השיעור.**

ההכנות הדרושות לשיעור:

1)שליטה של התלמידים במשימות של וורד.

2)גלישה באמצעות מנוע חיפוש.

3)ידע בסיסי והכרת סימני הפיסוק: נקודה, פסיק, נקודתיים ומירכאות.

4)זיהוי ה' השאלה.

באמצעות הידע הזה יקל על התלמידים לעמד מחדש את הפרק ולהבינו לעמקו.

הוראות לתלמיד למשימה המתוקשבת:

הכנס למאגר ספרות הקדש דרך אתר בבא קמא.

1)העתק את פרק א במגילת רות למסמך וורד.

2)קרא עם חברך את הפרק התנכי ולחצו enter

כל פעם שנגמר פסוק.(לפי טעמי המקרא).

3) הוסף סימני פיסוק: נקודה בסוף הפסוק.

פסיק להפסקה באמצע המשפט.

הוסף נקודתיים לפני דיבור ישיר. מירכאות בתחילת הדיבור ובסופו.

4)מצאו את כל הפסוקים העוסקים בנעמי, בדקו מה אופייני לפסוקים אלו. (פעלים)צבעו בצבע את מה שמצאתם.

5)סמנו כל דמות בצבע שונה ורשמו בסוף את כל שמות הדמויות, המשתתפות בפרק.

6) צבעו את הפסוק הראשון, המהווה רקע למגילה ואת הפסוק האחרון בפרק.

מה מצאת? (יש כאן מסגרת של יציאה וחזרה).

**היכנסו לקישור [מפת א"י בימי השופטים](#) העתיקו את המפה למסמך שתיפתחו וסמנו עליה את המסלול שעשו בני מש' אלימלך.

רות א

א וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשָּׁפָטִים

וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ

וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה לְגֹר בְּשָׂדֵי מוֹאָב

הוא וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו.

ב וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ

וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נָעֲמִי וְשֵׁם שְׁנֵי-בָנָיו מַחְלֹן וְכִלְיוֹן

אֶפְרָתִים מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה

וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי-מוֹאָב וַיְהִיו-שָׁם.

ג וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נָעֲמִי וַתִּשָּׂאֵר הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ.

ד וַיֵּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מֵאֲבוֹת שֵׁם הָאֶחָת **עָרָפָה** וְשֵׁם הַשֵּׁנִית **רוּת**

וַיֵּשְׁבוּ שָׁם כְּעֶשֶׂר שָׁנִים.

ה וַיָּמָתוּ גַם-שְׁנֵיהֶם מַחְלֹן וְכִלְיוֹן

וַתִּשָּׂאֵר הָאִשָּׁה מִשְׁנֵי יְלָדֶיהָ וּמֵאִשָּׁהּ.

ו **וַתָּקָם** הִיא וְכָל־תִּיהָ וַתִּשָּׁב מִשְׂדֵּי מוֹאָב

כִּי שָׁמְעָה בְּשָׂדֶה מוֹאָב כִּי-פָקַד יְהוָה אֶת-עַמּוֹ לָתֵת לָהֶם לָחֶם.

ז וַתֵּצֵא מִן-הַמִּקְוָם אֲשֶׁר הִיטָה-שָׁמָּה וּשְׁתִּי כְּלוּתֶיהָ עִמָּה

וַתִּלְכְּנָה בְּדֶרֶךְ לָשׁוּב אֶל-אֶרֶץ יְהוּדָה.

ח וַתֹּאמֶר נַעֲמִי לְשֹׁתִי כָּל תִּיהָ

לִכְנָה שֵׁ בְנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּה

יַעֲשֶׂה (יַעֲשֵׂ) יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתֶם עִם-הַמֵּתִים וְעַמָּדִי.

ט יִתֵּן יְהוָה לָכֶם וּמִצָּאן מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִיֶּשָׁה

וַתִּשָּׁק לָהֶן וַתִּשָּׂאנָה קוֹלָן וַתְּבַכְיָנָה.

י וַתֹּאמְרָנָה-לָּהּ כִּי-אֶתְּךָ נָשׁוּב לְעִמְךָ.

יא וַתֹּאמֶר נַעֲמִי שֵׁ בְנָה בְּנֵי תִי לָמָּה תִּלְכְּנָה עִמִּי

הַעוֹד-לִי בָנִים בְּמַעֲי וְהָיוּ לָכֶם לְאֶנְשִׁים.

יב שֵׁ בְנָה בְּנֵי תִי לֵכֵן כִּי זָקַנְתִּי מִהְיוֹת לְאִישׁ

כִּי אֶמְרָתִי יֵשׁ-לִי תִקְוָה

גַּם הָיִיתִי הַלֵּילָה לְאִישׁ וְגַם יִלְדָּתִי בָנִים.

יג הִלָּהֶן תִּשְׁבְּרָנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדְּלוּ

הִלָּהֶן תַּעֲגִגְנָה לְבַלְתִּי הָיוֹת לְאִישׁ

אֶל בְּנֵי תִי כִי-מֵר-לִי מָאֹד מִכֶּם

כִּי-יִצְאָה בִּי יָד-יְהוָה.

יד וַתִּשָּׂאנָה קוֹלָן וַתְּבַכְיָנָה עוֹד

וַתִּשָּׁק עֶרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ

וְרוֹת דְּבָקָה בָּהּ.

טו וַתֹּאמֶר הִנֵּה שְׁבָה יְבַמְתֶּךָ אֶל-עַמָּה וְאֶל-אֵל הָיָה

שׁוֹבִי אַחֲרַי יְבַמְתֶּךָ.

טז וַתֹּאמֶר רוּת אֶל-תַּפְגַּעִי-בִי לְעַזְבֶּךָ לְשׁוּב מֵאַחֲרַיִךְ.

כִּי אֶל-אִשְׁרָתְּךָ תֵּלֶכִי אֵלֶיךָ.

וּבְאִשְׁרָתְךָ תִּלְיִנִי אֲלִין.

עִמְךָ עָמִי וְאֶל הַיֶּכֶךְ אֶלֶּהִי.

יז בְּאִשְׁרָתְךָ תִּמְוֹתַי אָמוּת וְשֵׁם אֶקְבֹּר.

כֹּה יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי וְכֹה יוֹסִיף.

כִּי הַמּוֹת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֶךָ.

יח וַתֵּרָא כִּי-מִתְאַמֶּצֶת הִיא לְלֶכֶת אֵתָהּ.

וַתַּחֲדֹל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ.

יט וַתֵּלַכְנָה שְׁתֵּיהֶם עַד-בּוֹאָנָה בֵּית לָחֶם.

וַיְהִי כְּבּוֹאָנָה בֵּית לָחֶם וַתֵּהֶם כָּל-הָעִיר עָלֶיהָ.

וַתֹּאמְרָנָה הִזֵּאת אֵת נַעֲמִי.

כ וַתֹּאמֶר אֵלֶיהֶן אֶל-תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמִי.

קָרְאֵן לִי מָרָא כִּי-הֵמֶר שָׁדִי לִי מָאֵד.

כא אָנִי מְלָאָה הִלַּכְתִּי וְרִיקָם הָשִׁיבֵנִי יְהוָה.

לָמָּה תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמִי.

וַיְהוֶה עָנָה בִּי וְשָׁדִי הִרַע לִי.

כב וַתֵּשֶׁב נַעֲמִי וְרוּת הַמוֹאבִּיָּה כָּלֹתָהּ עִמָּה הַשָּׁבָה מִשְׁדֵּי מוֹאָב.

וַהֲמָה בָּאוּ בֵּית לָחֶם בְּתַחֲלִית קִצִּיר שְׁעָרִים.

כינוס הכתה למליאה עם לוח חכם: העלאת הטקסט של פרק א' עם המשימות שעשו התלמידים על הלוח החכם.

קריאת הטקסט בתפקידים על ידי תלמידי הכתה.

שימוש בדו-שיח.

מה גיליתם? איזה מידע אנו יכולים לדלות באמצעות העימוד מחדש שעשינו?

נסכם במליאה, אפשר גם בכתב במחברות.

(חזרה לעבודה בזוגות מול המחשב.)

משימות בלשון:

7) בפרק ישנם מילים בעברית לקשרי משפחה, אב, בן, כלה וכו' העתיקו את כינויי המשפחה למחברת. (יבימתך, חמותה, כלותיה...)

סדרו אילן יוחסין מתוך הידע שבמגילה.

8) בפסוקים ה, ט מופיע ברצף צמד מילים שנשמע זהה, אך שינוי בכתיבה משנה את המשמעות כולה. מצא את המילים.

העתק אותם במדויק.

מה המשמעות השונה של המילים.

אשה-נקבה בוגרת-ההיפך מאיש.

אישה-האיש שלה עם מפיק בה'.

9) מצאו 2 מילים, שאינכם יודעים את משמעותם, חפשו במילון רב מילים-יש קישור במאגר ספרי הקודש ורשמו את הפרוש.

דוגמאות: "תשברנה", "תעגנה",

10) איזו מילה לדעתכם היא המילה המנחה בפרק?

בדקו משמעותה במילון מקוון. כיצד תורמת החזרה להבנת הפרק?

(לדעתי, השורש הוא ש.ו.ב. הוא מופיע גם במשמעות של שיבה אל הארץ ובאמת הפרק בנוי בצורה מעגלית הוא מתחיל בארץ, שבניה עזבוה ומסיים בחזרה אל הארץ.

גם במשמעות של חזרה בתשובה, גם במשמעות של שיבה אל המקורות כאשר רות משלימה את תהליך הגיור שלה ושיבה אל ה')

11) צירופי לשון:

באילו מילים מתבטאת נעמי כשהיא מקבלת עליה את הדין / העונשים שהביא עליה ה'? הדגישו אותם בפסוקים בקו תחתון.

"כי יצאה בי יד ה'"

"ריקם השיבני ה'"

"ה' ענה בי"

"כי המר שדי לי מאד".

11) מצאו את השיח בין נעמי לכלותיה. שימו לב להתנהגותה של ערפה לעומת התנהגותה של רות. העתיקו מן הפסוקים את המילים בהם רות לחסות תחת כנפי השכינה ולהתגייר.

מחשבה: מדוע מפצירה נעמי ברות לעזבה, האין היא רוצה בקרבתה?

רמז: (הלכות גירות)

בעקבות מה מניחה נעמי לרות ומסכימה שתבוא אתה לארץ?

סמנו באותיות מוגדלות את הפסוק שבגללו הפסיקה נעמי לדחות את רות.

שיעור רביעי וחמישי ביחידה- שיעור ח' ע"פ פרשנים.

מקומו ברצף- יחידת- הלמוד לאחר השיעור המתקשב(שארכו שיעור כפול)

(בו ייעזרו התלמידים בעמוד מחדש של פרק א', הכרת הפסוקים, לשם עיבוד התכנים וסיכום העולה מהם.)

מטרה לימודית בלשון: התייחסות לצורות לשוניות מיוחדות, המופיעות במגילה.

מגילת רות כמגילת חסד.

למוד המידה החשובה של חסד מתוך מעשיה של רות, אשר באופן ניגודי מגיעה מעם הלוקה במידת- החסד. (סד-עמון ומואב)

נתעסק בחסדים של מגילת -רות וכהקדמה נביא את דברי ילקוט שמעוני, מדוע בכלל נכתבה מגילת רות בתנ"ך?

(נקרין על הלוח או נצלם לתלמידים את המקורות הבאים)

מתוך ילקוט שמעוני רות תר"א:

"יעש ה' עמכם חסד, ר' חנינא בריה דרב אחא אמר" יעשה "כתיב: כאשר עשיתם עם המתים שנטפלתם בתכריכיהם, ועמדי שוויתרתם לי כתובתכם.

אמר רבי זעירא: **"המגילה הזו אין בה לא טומאה ולא טהרה לא היתר ולא איסור, ולמה נכתבה, ללמדך שכר של גמלי-**

חסדים".

התלבטו חכמים בצורך של כתיבת מגילת רות, הרי סיפורים רבים אירעו בזמן התנ"ך לאבותינו ולא כל סיפור נכתב בתנ"ך, כפי שידועה בקשתה של אסתר המלכה "כתבוני לדורות", לאחר דיון ארוך הסכימו חכמים להכניס את מגילת אסתר לכ"ד ספרים.

בגמרא במסכת בבא בתרא דף ט"ו ע"ב מופיעה רשימת כל ספרי התנ"ך ומי כתבן, או ערך אותם. שם מופיע ששמואל הנביא כתב את ספרו וספר שופטים ומגילת רות.

ר' זעירא, בילקוט שמעוני מנסה להשיב על השאלה, מה רצה שמואל הנביא ללמדנו בכתיבת מגילת רות בתוך ספר התנ"ך?

תשובתו היא שהמסר המרכזי של המגילה הוא חסד. בפרק הראשון במגילה מופיעה מילה זו חסד רק פעם אחת, אך מבין השורות עולים לנו חסדים נוספים והם באים כניגוד וכתיקון לאי-חסד שעשה אלימלך בתחילת המגילה ואשר הביא על נעמי את כל הפורענות ו"תישאר האשה משני בניה ומאישה".

כמו כן נקראת רות אמה של מלכות וידוע הפסוק על מלכות בית דוד "מגדיל ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו..".

נתחלק ל-4 קבוצות של תלמידים

כל קבוצה תתמקד בפרק אחד מתוך המגילה.

(1)רשמו מילים הקשורות לחסד ומופיעות בפרק.

(2)רשמו מעשי-חסד המופיעים בפרק. אם ישנם אנשים שנמנעו מעשיית חסד – רשמו גם זאת.

לכל קבוצה יינתנו 15 ד' לקרא במשותף את הפרק שניתן לה ולענות יחדיו על השאלות.

זמן נוסף יינתן אם המורה יחליט שהתלמידים יכינו את הפרק גם בהמחזה.

בתם הזמן ילמד נציג מכל קבוצה מה שהצליחו ללמד מתוך הפרק בנושא החסד. בתחילה יקריא תלמיד, שקורא היטב, את הפרק עצמו. (עדיף שיעשו זאת תוך הצגת התפקידים עם תלבושות).

הכנה תעקוב ותקרא בשקט בו זמנית.

סיכום משוער של העבודה בקבוצות

אילו דמויות במגילה הגדילו לעשות בנושא החסד? באילו מעשים זה מתבטא?

בפרק א': אנו מוצאים את רות וערפה, שעושות חסד עם חמותן. הם נשארות אתה לאחר מות בעליהן במקום לשוב לבית אביהם ולהינשא שוב.

בהמשך רות עושה חסד, בזה שאינה נוטשת את נעמי לשוב לבדה לארץ ישראל והיא ממשיכה אתה בדרכה הקשה.

(ערפה, מפנה עורף וחוזרת לחיות כגויה ואכן במדרש מופיע שהיא אם אמו של גלית הפלישתי, אשר איים על ישראל, עד שבא בן בנה של רות המואבייה ונצחו באבן הקלע).

בפרק ב':

בבואן לארץ ישראל, בעז עושה חסד עם רות ודרכה, עם נעמי כאשר הוא מאפשר לה ללקט בשדהו את מתנות העניים בתנאים משופרים. בעז מיידע את רות בכך שהוא מודע לכל החסדים שהיא עשתה ומברך אותה: "ישלם ה' פועלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה'".

נעמי מציינת בפני רות, בשבתה הביתה, כי בעז הוא קרוב משפחה ומברכת אותו על חסדיו הרבים: "ברוך הוא לה' אשר לא עזב חסדו..".

בפרק ג': נעמי מציעה לרות הצעה קשה ביותר, הנוגדת את התנהגותה הצנועה, (ירידה לגורן בלילה-עבירה על איסור ייחוד ובקשה לנישואין במסגרת "גאולה"-הרחבה של המושג ייבום)עם זאת, היא מציינת בפניה כי היא מבקשת לדאוג לה למנוח. רות ממחרת לעשות כבקשתה על אף הקושי והבושה.

באותו אירוע מתגלים החסדים העצומים ואופיו המיוחד של בעז. במקום לזעוק ולצעוק על התעוזה של רות להגיע אליו ולהבהילו באמצע הלילה באופן לא צנוע, רות מקבלת ממנו אחת הברכות המיוחדות בתנ"ך: "ברוכה את לה' בתי הטבת חסדך האחרון מן הראשון לבלתי לכת אחרי הבחורים.." "כי אשת חיל את.." (המדרש מסביר כי בעז היה אלמן ישיש)

בפרק ד:

מתגלה מידת הזריזות של בעז בקיום מצוות הוא מאתר בזריזות את הגואל-טוב, שקרוב יותר ממנו ונותן לו את זכות הקדימה לגאול את רות ואת חלקות השדה של אלימלך. הגואל, בתירוצים שונים מסרב לעשות את החסד הזה ומעביר לבעז את הזכות. בעז מממש מיד את זכותו לחסד העצום של הקמת זכר לדודו אלימלך ויצירת המשך למשפחה המפוארת. הוא מכנס מיד עשרה אנשים ומארגן חתונת –בזק בשער העיר בית לחם.

בסוף הפרק הקב"ה מגלה, כאמור במדרש, מה רב שכרם של גמלי- החסדים במגילה: "וייתן ה' לה הריון ותלד בן"- הנישואין של בעז ורות נושאים פרי. רות מתעברת בנס ויולדת בן זכר. השכנות מיטיבות עם נעמי, שמחות בשמחתה ומנחמות אותה במילים טובות מה שסוגר את המעגל, שנפתח בפרק א. שם השכנות התייחסו בתימהון ובחשדנות לחזרתה של נעמי לבדה לארץ וייתכן שאף שמחו לאיד. את רות לא קבלו כגיורת אלא כמואבייה.

שמו של התינוק, לפי הכתוב, ניתן על-ידי השכנות. ייתכן כי השם עצמו ניתן על-ידי נעמי ורות והשכנות כינו אותו "בן נעמי". אם בתחילת המגילה הייתה התעלמות של השכנות ממצב הנורא של שתי הנשים, ששבו משדי מואב עד שהגיעו לפת לחם.(רות נאלצה לכתת רגליה בשדות וללקט לקט ושכחה להשביע רעבון), הרי שבסוף המגילה, אולי בזכות בעז, שייחוסו כה נכבד ובכל זאת נשא לרות, השתנה היחס מן הקצה לקצה והשכנות עוטפות את נעמי ורות באהבה ועזרה ואף מברכות את נעמי ורות. בסופה של המגילה מתגלה התוכנית האלוקית להקמת מלכות- בית- דוד .

אסכם ברעיון משיעוריו המאלפים של הרב אברהם ריבלין הי"ו(ר"מ בישיבת כרם ביבנה)ומשיעוריו של הרב אביגדור מילר זצ"ל. הקב"ה רצה לייסד את שושלת מלכות בית דוד על אדני החסד, אך בעם ישראל חסרו ניצוצות חסד אחדים, שהיו קיימים דווקא בסדום. כתוב בתהילים: "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו..." ודרשו חז"ל היכן מצאו? בסדום! בתוך התהום של אנטי-חסד של סדום, דהיינו בעמון ומואב היה איזה נצוץ של חסד. המעשה של בנות לוט, אשר חשבו שנשארו לבד בעולם ורצו לקיים את העולם, מעשה עריות בתוך המשפחה הגרעינית, מכונה בתורה "חסד"(קדושים/ויקרא כ"ז) זו כביכול מסירות וקרבה בתוך המשפחה, אך על-פי התורה היא אסורה, ובכל זאת נקראת באותה מילה-חסד. (יש בה שורש אמיתי של נתינה והתמסרות, אך המעשה עצמו שלילי)

רות, שנולדה מזרעו של מואב הצליחה להחזיר את הניצוץ החסר של החסד לעם ישראל. אותו ניצוץ, שנטע אברהם בלוט בן אחיו (אשר אמצו לבן) ואשר לוט הפנים בתחילה וקיים במסירות נפש בארחו את האורחים בסדום. אותו חסד שעוות ל"חסד" של גילוי עריות על-ידי בנותיו- חזר כעבור שנים לעם ישראל אחרי זיכור וטהור דרך מסירות נפשה של רות .

רות בת עגלון מלך מואב, שקם לכבודו של ה' בפני אהוד בן גרא, דבקה בנעמי ממשפחת בית דוד (גם שם דרך הספור של יהודה ותמר – הודאה באמת על אף הבושה) והתגיירה. בעז אפשר את גיורה לאחר שהודיע ברבים את הפרוש הנכון של הפסוק בפר' "כי תצא": לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'... על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים... שמואל ובית דינו למדו כי מדובר רק בזכרים מואבים ועמונים, שאסורים להתגייר. הצליחה להביא את החסד לרמתו הגבוהה ונבחרה להיות "אמה של מלכות".

אכן "מגדיל ישועות מלכות ועושה חסד למשיחו..."

ניתן לבנות על הטעמים לקריאת המגילה בשבועות שיעור שלם נוסף, אך כאן הכנסתי זאת רק כדי להשלים את המידע למורים ולתלמידים.

****העלו השערות מדוע קוראים את מגילת רות בחג השבועות ומה הקשר שלה דווקא לחג זה?**

1) זמן ההתרחשות בחודשי השנה זהה לימי ספירת העומר, המסתיימים בחג השבועות.

2) דוד המלך נולד ונפטר בשבועות ומגילת רות היא מגילת היוחסין שלו.

3) בחג השבועות קבלנו תורה וכידוע מפרק אשת חיל: תורת חסד על לשונה. "התורה פותחת בחסד

"ויעש להם כתנות עור וילבישם" ומסיימת בחסד: "ויקבר אותו בגיא...". הקב"ה בתחילת התורה מלביש את הערומים אדם וחוה ובסופה קובר את משה ועוסק במה שאנו מכנים "חסד של אמת" – עם המתים.

4) במתן תורה, קבלנו תורה שבעל פה ולוחות הברית. דוד המלך הוא בעצם תוצאה של קבלת תורה שבעל-פה, שכן לפי התורה שבכתב לא ניתן היה כלל לגייר את רות ולקבלה לעם ישראל: "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'". רק על-פי דרשות התורה שבעל-פה, שהם נתנו למשה בעלייתו להר סיני לאחר חג השבועות, למדו שמואל ובית דינו כי הכוונה למואבי ולא מואבית.. כך התאפשר לדוד המלך להיוולד, כך שמלכות בית דוד בעצם קיומה היא הוכחת לאמיתות התורה שבעל-פה.

בסיום היחידה:

נקיים סבב משוב בין התלמידים מה התחדש להם מבחינת ידע תוכני או לשוני ביחידת
הלמוד על מגילת רות? מה כל תלמיד מתכוון לקחת עמו מן הלימוד כ"צידה לדרך" לחייו
הפרטיים .

עניני שפה במגילת רות

פרק א': צורת הציווי: "שבנה", "לני", "גשי הלום" "אחזי" "ואכלת"

פרק ב': ו' ההפוך מעבר לעתיד: "והלכת" "וטבלת פתך" "ואכלת" (ב,ד)

"מעתיד לעבר" "ותעזבי" "ותלכי" (ב, יא' "ותעזבי" "ותדבק" "ותרא" (א,יח)

צורת *past-perfect* "היא השבה עם נעמי" (ב, ו) "ותשב נעמי...השבה משדי מואב והמה
באו.. (א,כב)

"ותבוא ותעמד מאז הבקר .. עד עתה זה שבתה ...מעט"

צורות לשוניות מיוחדות: "אלקטה" (ב,ז)

"הגד הגד" "של תשלו" (ב,טו) "ויקר מקרה"

צורת הנקבה בנוכחת: "קראן"

מצאן ותלכנה...ותשאנה...ותבכנה..בואנה...

צרופי לשון:

"איך יפל דבר" (ג, יח)

אל תבואי ריקם" (ג,ז)

משיב נפש" (ד, טו)

"לכלכל את שיבתך" (ד, טו)

"ותהי משכורתך שלמה מעם ה'"

"אשר באת לחסות תחת כנפיו"

"ופרשת כנפיק על אמתך" (ג,ט)

"ועשה חיל...וקרא שם"

שורשים ומשפחות מילים:

תודעי

ידעת

מודע מודעתנו

קוצרים, תקצרון, קציר

הגואל, גאלתיך, יגאל, גאולה לגאול, גאולתו.

אוצר מילים חדש:

זורה –להביא תמונה ממלאכות שבת-אחת ממלאכות הפת.

גורן-להביא תמונה של גורן חטים או שעורים.

מילים נרדפות: דל, רש, עני, אביון.

בלאט

המילה כי משמשת לפי רשי" בארבע משמעויות. במגילה יש שימוש בחלקן:"

"כי אמרת"-אם

"כי מר לי "- מכיוון ש..

"כי יצאה בי .."- מכיוון ש..

"כי המוות"-רק

הרעב בימי אלימלך ובימי אברהם/ הר' אביה ממן.

על אברהם אבינו נאמר :

וַיְהִי רָעָב, בְּאֶרֶץ ; וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרֵימָה לְגֹר שָׁם, כִּי-כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ .

על אלימלך נאמר :

א וַיְהִי, בְּיָמֵי שָׁפֵט הַשָּׁפָטִים, וַיְהִי רָעָב, בְּאֶרֶץ ; וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה, לְגֹר בְּשָׂדֵי מֹאָב--הוּא וְאִשְׁתּוֹ, וּשְׁנֵי בָנָיו .

ב וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נַעֲמִי וְשֵׁם שְׁנֵי-בָנָיו מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן , אֶפְרָתִים--מִבֵּית לֶחֶם, יְהוּדָה ; וַיָּבֹאוּ שָׂדֵי-מֹאָב, וַיַּהֲיוּ-שָׁם .

למסקנה ראינו שאברהם אבינו לא נענש על ירידתו למצריים ואלימלך כן נענש .

בשיעור דברנו על ארבעה הבדלים בין התנהלותו של אברהם להתנהלותו של אלימלך המסבירים את הסיבה לקבלת העונש של אלימלך ואי קבלת העונש של אברהם :

כתבו בטבלה זו את ארבעת ההבדלים :

השלימו את עמודת הנושא (אברהם, אלימלך) והתבחינים(נושאי ההבדלים)!

התייחסו ל (4 מתוך 5) : תיאור הרעב, תיאור העזיבה, מטרת העזיבה, יעד העזיבה,

מי העוזבים

תבחינים

מילות קישור :

בהשוואה, בהשוואה ל... לעומת זאת, ואילו, בניגוד ל... אבל, להפך, מצד אחד/ מצד שני, מחד גיסא/ מאידך גיסא, בדומה ל... כשם ש... כך גם.

מילות הוספה :

נוסף על כך, בנוסף, יתר על כך, וגם, וגם, לא זאת... אלא.